

19. A mohácsi vész és az ország három részre szakadása, a várháborúk

Szabó Ádám 2025A

Az Oszmán Birodalom már a 14. századtól kezdve **expanzív** (terjeszkedő) külpolitikát folytatott, egyre jobban megerősödött, és a 15. század során az egész Balkánon befolyást szerzett. Azonban a Magyar Királyság felé való terjeszkedésre további 20–30 évet kellett várni, ugyanis a mongol/tatár Timur Lenk 1402-ben Ankaránál megsemmisítő vereséget mért a törökökre.

Hunyadi János, a „törökverő” kormányzósága (1446–1453) alatt sok pénzt költött az ország védelmére, sikeresen védekezett a török támadásokkal szemben, **1456-ban Nándorfehérvárnál** jelentős veszteségeket okozott az Oszmán Birodalomnak, ám nem sokkal a diadal után, még 1456-ban meghalt pestisben. Hunyadi Mátyás (1458–1490) uralkodása alatt nem érte komolyabb török támadás Magyarországot, a kisebb támadások sikertelennek bizonyultak. Megerősítette a már meglévő végvárait, illetve létesített egy újabb **végvári vonalat**. Létrehozta a zsoldos „**fekete sereget**”. Mátyás azonban nem kezdett ellentámadásba a törökökkel szemben, hanem nyugati irányba terjeszkedett. Kevés törökellenes küzdelmét propagandacélokra használta fel.

Mátyást a trónon II. Jagelló Ulászló (1490–1516) követte, akinél a rendek (Mátyás miatt) koronázási feltételt szabtak: megszünteti a rendkívüli hadiadót. Ezzel azonban nemcsak a királyi bevétel, hanem a törökök elleni védelemre költött pénz is csökkent, pl. megszűnt a „fekete sereg” is. Ez később az ország vesztét okozta. Az utolsó Jagelló-házból való magyar király, II. Lajos (1516–1526) uralma alatt zajlott a **mohácsi csata (1526. augusztus 29.)**, amikor is az I. Szulejmán (1520–1566) vezette Oszmán Birodalom megsemmisítő vereséget mért a magyar seregre. A törökök számára szabadon megnyílt az út az ország belsejébe, így szabadon rabolhattak, fosztogathattak. A csatában meghalt II. Lajos, illetve hét püspök, az ország vezető nélkül maradt.

I. Habsburg Ferdinánd, illetve Szapolyai János is „pályázott” a magyar királyi címre. Szapolyai hadserege nem vett részt a mohácsi csatában, ez 1526-ban az ő pozícióit erősítette. A magyar rendek által megválasztott **Szapolyai** (1526–1540) **török támogatással**, gyakorlatilag a szultán, I. Szulejmán vazallusaként **uralkodott** (ez pl. abban nyilvánult meg, hogy a szultán koronát küldött neki). A magyar nemesség másik része **I. Ferdinándot** (1526–1564) választotta meg, aki a bécsiújhelyi, illetve a Habsburg-Jagelló családi szerződésre hivatkozott, és bátyjától, V. Károly német-római császártól támogatást remélt. Kiderült azonban, hogy hiába. A Német-római Császárság nem volt képes megvédeni Magyarországot a töröktől. A törökök 1529-ben Bécset ostromolták, de bevenni nem tudták. 1532-ben Kőszegig jutottak, végül nem foglalták el a Jurisics Miklós vezetésével védekező várat. A **Habsburg–török erőegyensúly** miatt az ország tartósan hadszíntérre / ütközőterületté vált. A **kettős királyválasztás** következtében **az ország két – lassan elkülönülő – részre szakadt**.

Szapolyai János halálát követően Ferdinánd egyesíteni akarta az országot, azonban Szapolyai területe, Kelet-Magyarország újszülött fiára, János Zsigmondra szállt. Helyette gyámja, Fráter György váradi püspök igazgatta Erdélyt, ezáltal meggátolta a két országrész egyesülését I. Ferdinánd kezén. Ferdinánd zsoldossereget küldött Buda elfoglalására. Emiatt érkeztek oda a törökök, akik **1541-ben csellel bevették Budát**. Ez **az ország három részre szakadását** eredményezte. Létrejött a Török Hódoltság (és a budai vilajet), a Magyar Királyság, és Erdély (az Erdélyi Fejedelemség hivatalosan 1570-ben ismertetett el és jött létre ilyen néven a **speyeri szerződésben**). Fráter György Buda elestét követően lassanként belátta, hogy a török szövetség hiba, és Ferdinándot leveleken keresztül igyekezett rábírni a két országrész egyesítésére. Ezért 1551-ben Habsburg sereg vonult Erdélybe. (Fráter Györgyöt kiszámíthatatlan politikája miatt Ferdinánd meggyilkoltatta.) Az országegyesítés nem sikerült, a törökök viszont árulásnak tekintették a dolgot, és a következő évben, 1552-ben megtorló hadjáratot szerveztek.

Az 1552-es hadjárat során a törökök elfoglalták Temesvár, Drégely (kapitánya: Szondi György) és Szolnok várát, majd **Eger** (a Felvidék kapujának) **ostromához** fogtak. Ez a sokszoros túlerő ellenére török kudarccal ért véget, így nem sikerült a törökök célja, azaz Erdély és a Habsburgok területeit elvágni egymástól. Magyar részről a várkapitány Dobó István volt, török részről Ahmed és Ali pasa vezette az ostromot.

1566-ban ismét egy várháborúra **került sor**, ezúttal **Szigetvár ostromára**. A magyar várkapitány Zrínyi Miklós volt, oszmán részről a kb. 100 000 fős **szultáni sereget** személyesen vezető idős I. Szulejmánnal kellett megütköznie a 2300 fős magyar védőseregnek. Ezúttal az egri diadallal ellentétben nem sikerült a győzelem a hatalmas túlerővel szemben, végső elkeseredésükben a védők hőiesen kirohantak a várból, mártírhaltál halva. I. Szulejmán is itt hunyt el (öregség). 1564-ben I. Ferdinánd is meghalt. A „generációváltás” lehetővé tette, hogy a szigetvári ostromot követően az új uralkodók, II. Miksa és II. Szelim a **status quo** (jelenleg fennálló helyzet) alapján megkössék a **drinápolyi béke** (1568, ez egészen 1591-ig ki is tartott, a **15 éves háborúig** /1591–1606/). A Habsburg Birodalom a békéért cserébe a török császár adófizetőjévé vált, és elfogadta, hogy török kézen maradjanak az Oszmán Birodalom által 1552–1566 között elfoglalt magyar területek. Ezek a területek alkották az ún. **Hódoltságot**.

A szerződés megkötése után megkezdődött a **végvárrendszer új vonalnak a megépítése**, tehát az esetleges újabb támadás ellen való védelmi berendezkedés. Ehhez Magyarország bevételei nem voltak elégségesek, a védekezéshez szükség volt a Habsburgokra. A végvárait a **bécsi Udvar pénzén** folyamatosan modernizálták többé-kevésbé, pl. olaszbástyákkal.

Az Oszmán Birodalom sikereit egyértelműen a kiválóan képzett, nagy létszámú, fegyelmezett hadseregének köszön-hette, melyben központi szerepet töltöttek be a janicsárok. A sikeres hódítások következtében azonban olyan mértékben növekedett a birodalom területe, hogy logisztikailag képtelenek voltak egy ekkora birodalmon át embertömegeket, nyersanyagokat, ételt, hadi eszközöket szállítani. Ezért a további területszerzés lehetetlenné vált.